

Assessment from structural component of articles in Resistance Literature Publication

Hosein Kiani *, Zeynab Ansari **

Abstract

The aim of this study is analytical - critical considering of Arabic literature articles in resistance literature publication. Research procedur is a analyzing of content (quantitative - qualitative). Datas after collecting by questionnaire transformed to quantitative datas by descriptive statistics and excel software. Statistical population is lectures of resistance literature magazine at Arabic literature from 1388 to 1396 that they consist of 16 numbers. 72 articles is about Arabic literature.

Results of research show that articles in attention to septet standards being mentioned atquestinnair from 1388 to 1396 have increased. The most of problems return to first years of magazine and these problems continued to 1394. But after that, lectures more correspond with definded structure for scientific stadious lectures. The most clear problems of articles in writing introduction, return to question, history and prosedure research. The other one is not to have innovation and disregarding for prosedure, question and aim in articles creates it. This is a basic problem of these articles in a period of time of study

Keywords: scientific stadious articles; structural component; Arabic literature; resistance literature.

* Associate professor in Arabic language and literature, Shiraz university,Iran, hkyanee@shirazu.ac.ir.

** Ph.D. Student in Arabic language and literature, Shiraz university,Iran.

Date received: 2020-04-07, Date of acceptance: 2020-05-14

Copyright © 2010, IHCS (Institute for Humanities and Cultural St-udies). This is an Open Access article. This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

ارزیابی ساختاری مقاله‌های حوزه ادبیات عربی

در نشریه ادبیات پایداری

حسین کیانی*

زینب انصاری**

چکیده

هدف این پژوهش ارزیابی ساختاری مقاله‌های حوزه ادبیات عربی نشریه ادبیات پایداری است. روش پژوهش تحلیل محتوای تلفیقی (کمی و کیفی) است که داده‌های کیفی پس از جمع‌آوری از طریق پرسش‌نامه و با آمار توصیفی و نرم‌افزار اکسل به داده‌های کمی تبدیل شده‌اند. جامعه آماری این پژوهش مقاله‌های نشریه ادبیات پایداری در حوزه ادبیات عربی از سال ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۶ است که در مجموع ۱۶ شماره را شامل می‌شود که از این تعداد ۷۲ مقاله به حوزه ادبیات عربی اختصاص دارد.

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که مقاله‌ها با توجه به معیارهای هفت‌گانه مطرح‌شده در پرسش‌نامه از سال ۱۳۸۸ تا سال ۱۳۹۶ روند رو به رشد داشته‌اند. بیشترین اشکال‌ها به سال‌های آغازین مجله برمی‌گردد و این مشکلات تا سال ۱۳۹۴ وجود داشت، ولی پس از آن، مقاله‌ها با ساختار تعریف‌شده مقاله‌های علمی - پژوهشی مطابقت بیشتری دارند. بارزترین اشکال‌ها در قسمت مقدمه مقاله‌ها بود. نبودن انسجام بین هدف، سؤال، و پیشینه مقاله‌ها از مهم‌ترین کاستی‌های مقدمه مقاله‌ها بود.

کلیدواژه‌ها: ادبیات عربی، ارزیابی ساختاری، مقاله‌های علمی - پژوهشی، نشریه ادبیات پایداری.

* دانشیار گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه شیراز، ایران، hkyanee@shirazu.ac.ir

** دانشجوی دکترای زبان و ادبیات عربی، دانشگاه شیراز، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱/۱۹، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۲/۲۵

۱. مقدمه

نقد فرایندی برای سنجش و برآورد ارزش هر اثر است. این فرایند «کوششی در مسیر صحت و تضمین سلامت اطلاعات است» (درودی، ۱۳۹۳، ص. ۲۲۲). تولید علم هرگاه با نقد همراه شود درستی اطلاعات تضمین می‌شود. از همین رو، ضرورت سنجش و پیرایش آثار و متون علمی روشن می‌شود. نقد و تحلیل مقاله‌های علمی و پژوهشی در هر علمی مسیر را برای رشد آن علم فراهم می‌سازد. در پی دست یافتن به چنین هدفی، پژوهش حاضر در تلاش است تا به ارزیابی ساختاری مقاله‌های علمی - پژوهشی حوزه ادبیات عربی منتشرشده در نشریه ادبیات پایدار پی بردارد. این پژوهش تلاش می‌کند بر اساس اصول مقاله‌نویسی وضعیت موجود در مقاله‌ها را توصیف و پس از تحلیل، ویژگی‌ها و کاستی‌های آن‌ها را تبیین کند. این پژوهش در پی پاسخ به این پرسش است که وضعیت کنونی مقاله‌ها در مؤلفه‌های ارائه‌شده در پرسش‌نامه چگونه است؟ و برای رسیدن به وضعیت مطلوب چه باید کرد؟

۲. پیشینه پژوهش

در بررسی تحلیلی - انتقادی مقاله‌های مجلات علمی - پژوهشی تاکنون پژوهش‌های مختلفی انجام شده است:

- طاهری‌نیا و بخشی (۱۳۸۸) تولیدات علمی گروه زبان و ادبیات عربی در ایران را در بازه زمانی ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۶ که در قالب ۱۰ مجله انتشار یافته است، بررسی کرده‌اند. بررسی‌ها نشان داده است که در این برهه زمانی نویسندگان به کارهای انفرادی و یا دو نفره تمایل داشته‌اند. در این پژوهش موانع و مشکلات حوزه پژوهش در زبان و ادبیات عربی کنکاش شده است. عدم تخصصی‌نگاری، عدم توجه به استناددهی، عدم وجود سامانه نظارت و ارزیابی مقاله‌ها و مجله‌ها، قطبی شدن و حضور دائم برخی نویسندگان مشهور از جمله موانع رشد مقاله‌های علمی این حوزه برشمرده شده است.

- عسکری (۱۳۸۹) انتخاب موضوع و تنظیم عنوان در مقاله‌های علمی - پژوهشی زبان و ادبیات عربی را بررسی کرده است. وسعت دامنه پژوهش و تکراری بودن موضوع، و همچنین طولانی و مبهم بودن عنوان‌ها، از مهم‌ترین نتایج این پژوهش است.

ارزیابی ساختاری مقاله‌های حوزه ادبیات عربی در نشریه ادبیات پایداری ۱۹۵

- عسکری (۱۳۹۰) مباحث فرعی و عنوان‌های داخلی ۸۸ مقاله علمی = پژوهشی در عرصه زبان و ادبیات عربی در ایران را، بررسی کرده است. این پژوهش به کاستی‌های بسیاری از مقاله‌ها اشاره می‌کند که برگرفته از بی‌توجهی به اصول و مبانی عنوان‌بندی مباحث داخلی مقاله‌ها و یا ناآگاهی از آن است.

- عسکری (۱۳۹۱) به بررسی و نقد منابع استنادی بیش از ۸۵ مقاله علمی - پژوهشی زبان و ادبیات عربی مجله‌های مختلف پرداخته و درنهایت به این نتیجه رسیده است که منابع کم‌ارزش و نامرتب ناشی از بی‌توجهی به جایگاه منابع و اعتبار نویسندگان بوده و کمبود منابع و نبود تنوع و کاستی منابع خارجی متأثر از جست‌وجوی سطحی و گذراست. - احمدی و همکاران (۱۳۹۲) به بررسی وضعیت کمی مقاله‌های مجله علمی = پژوهشی انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی به منظور شناسایی رفتارهای استنادی و روابط هم‌نویسندگی با استفاده از روش علم‌سنجی پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان داده است که بیشترین استنادها به کتاب و کم‌ترین آن‌ها به مقاله‌هاست و ضریب تأثیر مجله و میزان روابط علمی نویسندگان در سطح مطلوبی نیست.

- کهندل جهرمی (۱۳۹۲) به بررسی وضعیت مقاله‌های مجله *دراسات فی اللغة العربیة و آدابها* پرداخته است. در این پژوهش ۱۴ شماره از این مجله که در طول سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۳ منتشر شده، از دو منظر موضوع‌ها و استناددهی بررسی شده است. تنوع موضوع، میزان استفاده از منابع استنادی و میزان مشارکت نویسندگان، مهم‌ترین مواردی است که در این مقاله‌ها بدان پرداخته شده است.

- آقانوری (۱۳۹۵) از طریق بررسی رویکردی آماری پژوهش‌های حوزه ادب پایداری به بررسی وضعیت تحقیقات در حوزه ادبیات پایداری فارسی در ایران پرداخته است و درنهایت به این نتیجه رسید که پژوهش‌های حوزه ادب پایداری در ایران که از زمان شکل‌گیری انقلاب اسلامی گسترش یافت، در سیر زمانی خود با توجه به وجود یا عدم وجود مواردی چون همایش‌ها و کنگره‌ها که سبب جلب توجه‌ها به سمت این حوزه می‌شوند، فراز و فرودهایی را پشت سر گذاشته‌اند.

- کیانی (۱۳۹۵) در پژوهشی به بررسی مقاله‌های نوشته‌شده در موضوع سبک‌شناسی از سال ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۳ و در پی رسیدن به وضعیت این مقاله‌ها و مقایسه آن با وضعیت مطلوب است. نتایج پژوهش وی نشان می‌دهد که مقدمه مقاله‌ها در موارد بسیاری اصول

و معیارهای لازم مقدمه‌نویسی را ندارد، مشخص نبودن نوع روش پژوهش و عدم بیان روش جمع‌آوری مواد پژوهش و نامشخص بودن روش تحلیل داده‌ها در حوزه سبک‌شناسی به دقت نداشتن نویسندگان به روش پژوهش برمی‌گردد.

پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که تاکنون پژوهش‌های گوناگونی در زمینه تحلیل مقاله‌های چاپ‌شده زبان و ادبیات عربی صورت گرفته است که ۴ مقاله به بررسی استناددهی و منابع و روابط هم‌نویسندگی مقاله‌های ادبیات عربی پرداخته‌اند و ۲ مقاله نیز موضوع و تنظیم عنوان و همچنین مباحث فرعی و عنوان‌های داخلی مقاله‌های علمی - پژوهشی زبان و ادبیات عربی را بررسی کرده‌اند و ۱ مقاله به صورت تخصصی به بررسی مقاله‌های زبان و ادبیات عربی پرداخته و ۱ مقاله به حوزه ادبیات پایداری در ادبیات فارسی اختصاص دارد. در حالی که پژوهش حاضر ۷۲ مقاله از حوزه ادبیات عربی در نشریه ادبیات پایداری را به روش تحلیل محتوای تلفیقی (کمی و کیفی) مورد ارزیابی قرار می‌دهد و ابزار گردآوری اطلاعات، بر اساس طراحی پرسش‌نامه است که روایی و پایایی آن تأیید شده است. پرسش‌نامه طراحی شده در این پژوهش، شاخص‌های ارزیابی ساختاری مقاله (عنوان، چکیده، مقدمه، پیشینه، روش، بدنه اصلی، نتیجه و منابع) با زیرشاخه‌های آنها را در برمی‌گیرد.

۳. روش پژوهش

در این تحقیق از روش تحلیل محتوای تلفیقی (کمی و کیفی) استفاده شده است؛ بدین معنا که داده‌های کیفی پس از جمع‌آوری از طریق پرسش‌نامه و با آمار توصیفی و نرم‌افزار اکسل به داده‌های کمی تبدیل شده‌اند، زیرا «توصیف‌هایی که با عدد بیان می‌شوند از توصیف‌هایی نظیر "کم‌تر از نصف" یا "تقریباً همیشه" داده‌های دقیق‌تری ارائه می‌دهند» (هولستی، ۱۳۸۰، ص. ۲۱)، اما این روش در شناخت پیام کافی و کامل نیست، زیرا تنها به آنچه فراوان است، اهمیت می‌دهد. در این پژوهش با تلفیق دو روش کمی و کیفی داده‌های پژوهش تحلیل می‌شود. برای اینکه نقد جنبه علمی داشته و از ذوق و سلیقه به دور باشد و همه اجزای مقاله‌ها بررسی شود، از پرسش‌نامه استفاده شده است. جامعه آماری، مقاله‌های نشریه ادبیات پایداری در حوزه ادبیات عربی از سال ۱۳۸۸ تا سال ۱۳۹۶ است که ۱۶ شماره را شامل می‌شود، و از این تعداد ۷۲ مقاله به حوزه

ادبیات عربی اختصاص دارد که ماده پژوهش این مقاله است. این مقاله‌ها با رویکردهای مختلفی نوشته شده است. رویکرد نقد و تحلیل محتوایی که بیش از هر چیز در پی کشف و تبیین مؤلفه‌ها و درون‌مایه‌های ادبیات پایداری است، و از گسترده‌ترین دسته‌های موضوعی این نوع ادبی شمرده می‌شود؛ بیشتر مقاله‌های این نشریه بر اساس این رویکرد نوشته شده‌اند. رویکرد تطبیقی و بلاغی و ساختاری؛ رویکرد سیاسی - اجتماعی که شامل نگاه زن‌محور، نگاه کودک‌محور و نوجوان‌محور، و نگاه هویتی است؛ رویکرد دینی و رویکرد نظریه‌محور، که هر کدام از این رویکردها تعداد کمی از مقالات را به خود اختصاص داده‌اند.

۴. ابزار پژوهش

پرسش‌نامه طراحی شده، ابزار این پژوهش است و در آن معیارهای مقاله‌نویسی و بخش‌های تشکیل‌دهنده هر مقاله علمی = پژوهشی که برگرفته از کتاب‌های روش تحقیق و مقاله‌نویسی است، معیار قرار داده شده است. این معیارها در هفت قسمت شامل عنوان، چکیده، مقدمه، روش پژوهش، بدنه اصلی مقاله، نتیجه و منابع تنظیم شده است. پرسش‌ها به گونه‌ای طراحی شده است تا قابلیت تبدیل داده‌های کیفی به داده‌های آماری را داشته باشد. داده‌های استخراج شده با نرم‌افزار اکسل پردازش و در قالب نمودارها و آمارهای عینی ارائه شده است.

روش جمع‌آوری داده‌ها به این شکل بود که ابتدا مقاله‌ها بر اساس تاریخ چاپ کدگذاری شدند. کد مقاله از سال نشر مقاله و شماره مجله تشکیل شده است. برای نمونه، کد ۱۳۸۸/۵ بیانگر این است که مقاله مورد نظر در سال ۱۳۸۸ و در مجله شماره ۵ چاپ شده است. برای بررسی مقاله‌ها با محور قرار دادن هر یک از اجزای مقاله‌ها جدول‌هایی طراحی و برای ارزیابی هر قسمت سؤال‌هایی مطرح شد.

تعیین اعتبار روایی ابزار پژوهش بر اساس روش اعتبار محتواست. بر این اساس، نویسندگان مقاله پس از بررسی پیشینه تحقیق و فرم‌های نقد پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی و نیز فرم‌های داوری مجله‌های علمی - پژوهشی کشور و مراجعه به کتاب‌های روش تحقیق و مقاله‌نویسی پرسش‌نامه‌ای با تأکید بر ارزیابی ساختاری مقاله‌های پژوهشی تهیه کردند و جهت داوری در اختیار شش نفر از استادان متخصص

روش تحقیق در رشته زبان و ادبیات عربی، آموزش زبان انگلیسی، علوم تربیتی و علم اطلاعات و دانش‌شناسی قرار دادند و پس از تأیید از طرف آنان، پرسش‌نامه در گروه عربی شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی، ارائه و پس از تصحیح ایرادهای شورا، پرسش‌نامه برای نقد مقاله معرفی شد.

۵. پردازش موضوع

پس از مشخص شدن اصول هفت‌گانه مقاله، ویژگی هر یک از ارکان استخراج و عنوان پرسش‌های هر قسمت در پرسش‌نامه قرار داده شد و پژوهشگر بر اساس ویژگی‌های هر قسمت به پرسش‌های مطرح‌شده مربوط به هر بخش پاسخ می‌دهد و سپس به ارزیابی مقاله‌ها می‌پردازد.

۱-۵. عنوان مقاله‌ها

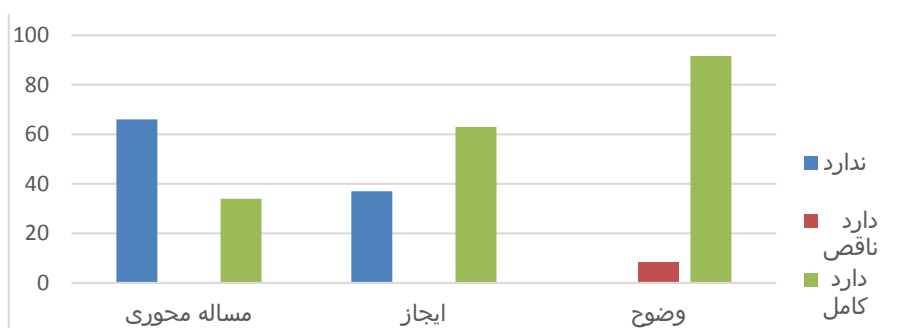
نخستین قضاوت خواننده درباره محتوای مقاله با مطالعه عنوان حاصل می‌شود. «عنوان باید مختصر، گویا و جذاب باشد تا بتواند علاوه بر ایجاد انگیزه مطالعه در خواننده، او را در انتخاب مقاله مورد نیازش راهنمایی نماید» (سیف، ۱۳۷۵، ص. ۱۲). بر این اساس، در بررسی و نقد عنوان‌ها به سه مقوله «مسئله‌محوری»، «ایجاز»، «وضوح» پرداخته شد. بررسی عنوان ۷۲ مورد از مقاله‌های ادبیات پایداری در حوزه ادبیات عربی نشان داد که ۹۲ درصد از عنوان مقاله‌ها وضوح لازم را دارند. اما با کمی دقت در عنوان‌های تعداد معدودی از مقالات دیده می‌شود که نسبتاً طولانی هستند، به طوری که با حذف بعضی از کلمات زائد موجود در عنوان آن‌ها هیچ خللی به مفهومشان وارد نمی‌شود. بر اساس تحلیل آماری ۶۳ درصد از عنوان‌ها ایجاز دارند و ۳۷ درصد ایجاز کافی ندارند و عنوان‌هایشان طولانی است.

۳۴ درصد عنوان‌ها مسئله‌محور هستند. گفتنی است مقاله‌هایی که جلوه‌های ادبیات پایداری را بررسی کرده‌اند بیشتر موضوع‌محور بودند. همچنین این مسئله در برخی از مقاله‌هایی که هدفشان بررسی نمادهای پایداری بود، دیده می‌شود. هر چند نقش مقاله‌های موضوع‌محور، در آموزش و اطلاع‌رسانی و توزیع علم و عرضه مناسب و مؤثر آن به مخاطبان بر کسی پوشیده نیست، اما «فرایند مسئله‌محور اثربخشی پژوهش را افزایش

ارزیابی ساختاری مقاله‌های حوزه ادبیات عربی در نشریه ادبیات پایداری ۱۹۹

می‌دهد» (قراملکی، ۱۳۸۵، ص. ۱۳۱)، و نوآوری و شکوفایی و آفرینش ادبی را جایگزین تکرار و تقلید می‌کند.

با توجه به اینکه ادبیات پایداری، ادبیاتی پویا و فعال، اثرگذار و جهت‌دهنده است، پس در مقاله‌هایی که هدفشان بیان جلوه‌های پایداری است، بعد از توصیف و تبیین جلوه‌ها باید به کارکرد و جایگاه آن‌ها در این حوزه توجه شود. نمودار ۱ بیانگر نتایج به دست آمده از بررسی عنوان مقاله‌هاست:

نمودار ۱: عنوان مقاله‌ها

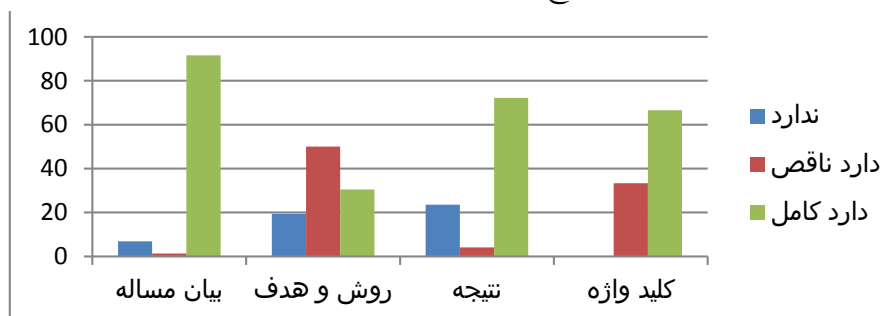
۲-۵. چکیده مقاله‌ها

چکیده خلاصه‌ای است «از یک نوشته که شامل فشرده تمام مطالب مهم یا فشرده قسمت‌های ویژه یا فهرستی از محتوای آن نوشته باشد و باید اهداف اصلی، ابعاد پژوهش، روش‌های به کار رفته و نتایج نهایی آن را بیان کند» (حیاتی و علیجانی، ۱۳۸۶، ص. ۶۲). بنابراین باید «درست، دقیق، مستقل از متن، موجز، صریح، غیرقضاوتی، روان و منسجم باشد» (فتوحی، ۱۳۸۵، ص. ۱۲۷). همچنین، چکیده باید تصویری روشن از محتوای مقاله به خواننده ارائه دهد و خواننده را به خواندن متن اصلی تشویق کند و اجزای آن باید متناسب با ساختار اصلی مقاله باشد (منصوریان، ۱۳۸۸، ص. ۶۹) «معمولا با توجه به حجم و محتوای مقاله، ۵ تا ۷ واژه کلیدی در هر مقاله بیان می‌شود» (سرمد، ۱۳۷۹، ص. ۳۲۱). بر این اساس در تحلیل چکیده مقاله‌ها معیارهایی همچون بیان مسئله، روش و هدف، نتیجه و کلیدواژه بررسی شده است.

مجله در این قسمت سیر تکاملی داشته است، بیشترین کاستی در این قسمت به سال‌های آغازین مجله برمی‌گردد، اما از سال ۱۳۹۴ به بعد ساختار منسجم در آن‌ها دیده می‌شود.

داده‌های آماری نشان می‌دهد که در ۹۲ درصد چکیده‌ها به بیان مسئله اشاره شده است. در ۷۲ درصد از چکیده‌ها نتایج به‌طور کامل ذکر شده است، اما نتیجه‌ها در این قسمت حالت تقریری و توصیفی دارد و نویسندگان سعی در برجسته‌سازی نتایج به‌دست آمده از تحلیل نکرده‌اند. بیشترین کاستی به ذکر نشدن روش پژوهش و هدف در چکیده‌ها برمی‌گردد، به‌گونه‌ای که در ۳۰ درصد از چکیده‌ها به روش و هدف اشاره شده است. در بقیه چکیده‌ها یا به آن اشاره نشده یا به‌شکل ناقص به آن پرداخته شده است.

هدف از کلیدواژه پل ارتباط بین جست‌وجوگر و مطلب است تا جست‌وجوکننده بتواند به آسانی به مقاله دسترسی یابد. بنابراین، اهمیت آن صرفه‌جویی در وقت برای دست‌یابی به مقاله است. تمام مقالات بررسی شده کلیدواژه دارند که از این تعداد ۶۷ درصد چکیده‌ها به‌طور کامل اصول کلیدواژه‌نویسی را رعایت کرده‌اند. کلیدواژه‌های انتخاب‌شده ارتباط موضوعی را با محتوای مقاله دارند، اما کاستی آن‌ها در نداشتن نظم منطقی در چینش کلیدواژه‌هاست. نمودار ۲ بیانگر نتایج به‌دست آمده از بررسی چکیده‌های مقاله‌هاست.

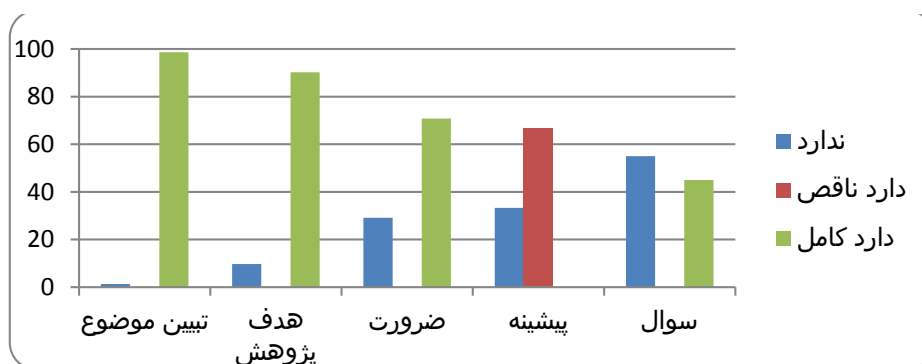
نمودار ۲: چکیده مقاله‌ها

۳-۵. مقدمه مقاله‌ها

در مقدمه مقاله مسئله تحقیق و ضرورت انجام آن و اهداف آن از نظر بنیادی و کاربردی به صورت مختصر بیان و در پایان راه حل ارائه می‌شود. در واقع، پیوند میان نویسنده و خواننده از طریق مقدمه صورت می‌گیرد (ابوالحسنی، ۱۳۸۱، ص. ۸۱).

بر اساس داده‌های آماری ۹۸ درصد مقاله‌ها، بیان مسئله دارند و در ۹۰ درصد از مقدمه‌ها هدف پژوهش تبیین شده است. در ۷۰ درصد مقدمه‌ها ضرورت پژوهش بیان شده است. کاستی اساسی مقاله‌ها به سؤال و پیشینه پژوهش برمی‌گردد، به گونه‌ای که داده‌های آماری نشان می‌دهد که ۶۶ درصد از مقاله‌ها پیشینه‌ای ناقص دارند و هیچ‌کدام از مقاله‌ها از پیشینه‌نویسی استاندارد بهره نبرده‌اند؛ به عبارتی در مقاله‌هایی که پیشینه ذکر شده است، بیشتر فهرست‌وار پیشینه‌ها کنار هم چیده شده‌اند. پیشینه‌ها تحلیلی و انتقادی نیستند و در برخی موارد ارتباط آن با موضوع مقاله روشن نیست.

از بین مقاله‌ها تنها ۴۵ درصد از مقاله‌ها سؤال دارند و ۵۵ درصد از مقاله‌ها خالی از سؤال پژوهش هستند. این مسئله شاید بدین سبب باشد که مقاله‌های این حوزه بیشتر موضوع محور هستند و بیشتر به توصیف پدیده‌ای ادبی در ادبیات پایداری پرداخته‌اند. گفتنی است که روند مقدمه‌نویسی از سال ۱۳۹۳ به بعد روندی رو به رشد است، به گونه‌ای که بیشتر عناصر مقدمه به جز پیشینه‌نویسی و سؤال، نسبت به سال‌های قبل علمی‌تر شده است.

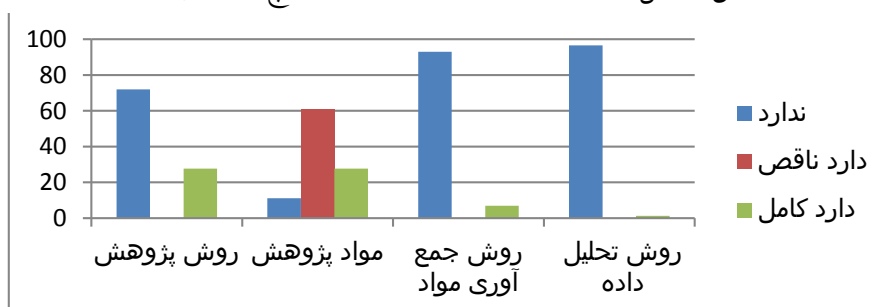

نمودار ۳: مقدمه مقاله‌ها

۴-۵. روش پژوهش

اجرای هر پژوهشی مستلزم به‌کارگیری روش‌شناسی مناسبی است که پژوهشگر را به اجرای طرح مورد نظر و پاسخ‌گویی به پرسش‌های پژوهش قادر می‌سازد. معیار گزینش یک روش، قبل از هر چیز به تناسب آن با اهداف پژوهش بستگی دارد. در واقع، این هدف پژوهش و پرسش‌های آن است که نوع روش را تعیین می‌کند. با این حال توانایی پژوهشگر در بیان دلایل انتخاب روش خود و دفاع از آن کاملاً اهمیت دارد (منصوریان، ۱۳۸۸، ص. ۷۲).

در تحلیل روش پژوهش این مقاله‌ها چهار معیار برای روش پژوهش در نظر گرفته شده است که شامل نوع روش، مواد پژوهش، روش گردآوری داده و روش تحلیل داده است. نتایج به‌دست آمده از این قسمت نشان می‌دهد که در ۲۸ درصد از مقاله‌ها روش مشخص برای پژوهش بیان شده و در ۷۲ درصد باقی‌مانده هیچ نامی از روش پژوهش ذکر نشده است. این مشکل مربوط به سال یا دوره خاصی نیست، اما در دو سال آخر مجله (۱۳۹۵ و ۱۳۹۶) این مسئله کم‌رنگ‌تر شده است. بر اساس تحلیل آماری در ۲۸ درصد مقاله‌ها به ماده پژوهش اشاره شده و در ۶۱ درصد از مقالات به ماده پژوهش به‌شکل ناقص اشاره شده است. برای مثال مشخص نشده که در چند قصیده این موضوع بررسی شده است و اگر تمام دیوان شاعر بوده، چگونه این موضوع در تمام دیوان بررسی شده است. در خصوص روش جمع‌آوری داده‌ها، فقط در ۷ درصد مقاله‌ها روش جمع داده‌ها تبیین شده است. در روش تحلیل داده‌ها در ۹۷ درصد از مقاله‌ها هیچ اشاره‌ای نشده است.

نمودار ۴: روش پژوهش در مقاله‌ها

۵-۵. بدنه اصلی مقاله‌ها

متن اصلی مقاله بدنه پژوهش است و نگارنده سخن اصلی خود را در آن بیان می‌کند، به نحوی که خواننده با مطالعه آن می‌تواند نتیجه مورد انتظار را دریافت کند. پس «بدنه اصلی شاکله و پیکره مقاله است. داده‌ها و تحلیل‌ها باید بر اساس نظم منطقی و در چارچوب روشی منظم و بر اساس طرح کلی مقاله پیش برود» (فتوحی، ۱۳۹۰، ص. ۱۷۳). بر این اساس، باید به اصول مهم قواعد محتوایی و ساختاری مقاله توجه شود و مؤلف سعی کند آن‌ها را در مقاله به‌کار گیرد، اصولی مانند: منطقی و مستدل بودن، منظم و منسجم بودن، تناسب بحث با عنوان اصلی، ارتباط منطقی بین عنوان‌های فرعی‌تر در مسئله، خلاقیت و نوآوری در محتوا و ساختار.

بر این اساس در پرسش‌نامه این پژوهش از پژوهشگر خواسته شده است تا موارد زیر را در بدنه اصلی مقاله بررسی کند: مبانی نظری پژوهش، گویایی و نظم عنوان‌ها، نظم و انسجام منطقی مطالب، ارائه نمونه، نوآوری، انطباق محتوا با عنوان، میزان پایبندی به روش پژوهش.

در قسمت بدنه اصلی، نویسندگان در شاخص‌های نظم و انسجام منطقی مطالب ۱۰۰ درصد و انطباق عنوان با اثر ۱۰۰ درصد و ارائه نمونه‌ها با ۱۰۰ درصد موفق بوده‌اند. ایراد اساسی مقاله‌ها در گویایی و نظم عنوان‌ها، مبانی نظری پژوهش، پایبندی به روش پژوهش، و نوآوری است.

۵-۱-۵. گویایی و نظم عنوان‌ها

مرتبط بودن اجزای مختلف مقاله با همدیگر، همچنین متناسب بودن آن‌ها با عنوان مقاله و ارتباط عنوان‌های فرعی با همدیگر از جمله مواردی است که به تحقیق، یکپارچگی و انسجام می‌بخشد. به عبارت دیگر

عنوان‌بندی مقاله همان تنظیم معلومات و یافته‌های علمی موجود در فیش‌های مطالعه است که در یک جهت‌گیری منسجم و پیوسته مانند حلقه‌های زنجیر پشت سر هم قرار می‌گیرد، به طوری که اگر مبحثی از جای خود جابه‌جا شود و زودتر یا دیرتر از مباحث دیگر بیاید مانند این است که حلقه‌های زنجیر به هم بریزد (عسکری، ۱۳۹۰، ص. ۹۰).

در مقاله‌های بررسی‌شده عنوان‌ها بر اساس نظمی خاص و هدفمند در کنار هم قرار داده شده‌اند، اما مشکلاتی از قبیل زائد بودن برخی از عنوان‌ها و زیرعنوان‌ها مشاهده می‌شود که می‌توان آن‌ها را در هم ادغام کرد؛ شماره‌گذاری نکردن و طولانی بودن از دیگر اشکال‌های عنوان‌هاست و همچنین برخی از مقاله‌ها دارای عنوان‌هایی است که بیشتر حالت توصیفی دارد. در تعداد محدودی از مقاله‌ها نویسنده با یک مقدمه و یک عنوان عام که مدخل و دروازه ورود به بحث به‌شمار می‌آید، بدون هیچ‌گونه عنوان‌بندی دیگری، بلافاصله وارد موضوع اصلی شده است.

گفتنی است از سال ۱۳۹۳ به بعد نویسندگان بعد از مقدمه عنوانی (تیتری) به نام «بحث» قرار داده‌اند که بقیه عنوان‌ها در دو قسمت مبانی نظری و تحلیل داده‌ها زیرمجموعه آن است. ذکر این عنوان کلی نظمی خاص به ساختار مقاله‌ها بخشیده است و مقاله‌ها شکلی منظم و یکدست به خود گرفته‌اند.

۲-۵-۵. مبانی نظری پژوهش

در مقاله‌های بررسی‌شده ۵۲ درصد از مقاله‌ها مبانی نظری پژوهش دارند، اما به نقد و تحلیل نظریه پرداخته نشده است.

بر اساس تحلیل آماری، ۲۰ درصد از مقاله‌ها مبانی نظری پژوهش ندارند و نویسندگان بعد از مقدمه مقاله به تحلیل ماده پژوهش پرداخته‌اند که این نقص در سال‌های مختلف مجله دیده می‌شود.

۲۸ درصد از مقاله‌ها مبانی نظری را به‌صورت ناقص نوشته‌اند. این مشکل بیشتر در مقاله‌هایی وجود داشت که هدفشان بیان جلوه‌های ادبیات پایدار بود. در برخی از این مقاله‌ها به بیان زندگی شاعر یا نویسنده مورد نظر بسنده کرده و منظور خود را از جلوه‌های پایدار برای خواننده روشن نساخته‌اند. همچنین بیان نشده است که بر چه اساسی این جلوه‌های پایدار انتخاب شده است.

۳-۵-۵. پای‌بندی به روش پژوهش

هدف اساسی از بیان روش آن است که به گونه‌ای دقیق، چگونگی انجام پژوهش گزارش شود و متناسب با روش انتخابی داده‌ها تحلیل شوند. بر اساس تحلیل آماری گرفته‌شده

از بدنه اصلی مقاله‌ها، ۷۲ درصد از مقاله‌ها روش مشخصی برای پژوهش ندارند که در بدنه اصلی بدان پای‌بند باشند، تنها در ۲۸ درصد مقاله‌ها روش پژوهش توصیفی - تحلیلی انتخاب شده است، که از این تعداد، ۱۴ درصد مقاله‌ها به شکل کامل و ۱۴ درصد از آن‌ها به صورت ناقص به روش پژوهش پای‌بند بوده‌اند.

۴-۵-۵. نوآوری

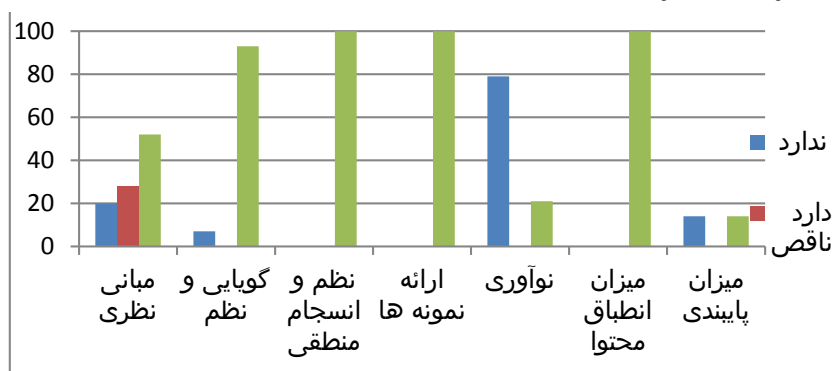
منظور از نوآوری داشتن نوآوری در تمام قسمت‌های مقاله است. نویسنده باید با بررسی دقیق پیشینه پژوهش در قسمت‌های گوناگون مقاله روشی نو در ارائه مطالب بیاورد، به گونه‌ای که توضیح دهد که این پژوهش چه ویژگی‌ای دارد که آن را از سایر پژوهش‌ها در همین حوزه متمایز می‌کند و نوآوری و دانش‌افزایی آن چیست؟ باید آشکارا گفته شود که تحقیق حاضر در مقایسه با دیگران چه کار جدیدی را انجام داده است؟ و تفاوت پژوهش خود را با پیشینه مقاله مشخص کند.

بر این اساس، خلاقیت و نوآوری پژوهش می‌تواند خلاقیت در یافتن و انتخاب موضوع و خلاقیت در مسئله پژوهش یا به کار بردن روش حل مسئله پژوهش و ارائه یافته‌ها و نقد و تحلیل آن یافته‌ها باشد. همچنین، ذکر پیشینه تحلیلی، انتقادی و استنتاجی، میزان استناددهی به منابع روزآمد می‌تواند مؤید نوآوری مقاله‌ها باشد.

گفتنی است که ارزیابی اصالت و نوآوری در این پژوهش بر اساس جنبه‌های ساختاری مقاله‌هاست.

مقاله‌هایی که هدفشان بیان جلوه‌های ادبیات پایداری است، یا عنوان‌هایی مشابه این عنوان دارند، ۵۵ درصد از مقاله‌ها را به خود اختصاص داده‌اند و از نظر ساختار و محتوا شبیه به هم هستند، و نوآوری در آن‌ها نه در شکل و نه در محتوا یافت نشد. فقط در برخی از مقالات، نویسندگان سؤال‌های پژوهش را به صورت تحلیلی عنوان کرده‌اند که این تغییر در نوع خود نوآوری شمرده می‌شود؛ از این جهت که سبب شده است در قسمت تحلیل داده‌ها حضور نویسنده پررنگ‌تر شود، و تحلیلی عمیق‌تر از متن ارائه دهد. ۴۵ درصد از مقاله‌ها موضوعات متفرقه دارند که در شعر یا نثر پایداری انجام گرفته است که نگاه بلاغی و ساختاری، و رویکرد سیاسی - اجتماعی از جمله نگاه زن‌محور، نگاه کودک‌محور و نوجوان‌محور، رویکرد نظریه‌محور را شامل می‌شود. هر کدام از این

رویکردها تعداد کمی از مقاله‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. از این میان مقاله‌هایی که عنوانشان جزئی‌تر بوده است، نسبت به بقیه مقاله‌ها نوآوری بیشتری داشته‌اند. مقاله‌های بررسی‌شده نشان داد که ۷۹ درصد مقاله‌ها نوآوری ندارند، تنها در ۲۱ درصد از آن‌ها نوآوری وجود داشت.

نمودار ۵: بدنه اصلی مقاله‌ها

۵-۶. نتایج مقاله‌ها

در این بخش، به شکل مختصر و مفید نتایج تحقیق ارائه می‌شود، به مقایسه نتایج به دست آمده از مطالعه حاضر با نتایج سایر مطالعه‌ها می‌پردازیم و با توجه به مجموعه شواهد نتیجه‌گیری می‌شود و در صورت لزوم می‌توان پیشنهادهایی برای انجام مطالعات بهتر و کامل‌تر در آینده ارائه داد.

بنابراین، در قسمت نتیجه‌گیری انتظار می‌رود که نویسنده پاسخ پرسش‌های پژوهش و برداشت نهایی خود را از پژوهش مطرح کند. برای تکمیل بخش نتیجه، طراحان پرسش-نامه سه قسمت را در نظر گرفتند که شامل: پاسخ به سؤال، جمع‌آوری تحلیل‌ها و مقایسه نتیجه‌ها بوده است.

نتیجه بررسی‌ها نشان می‌دهد که بیشتر مقاله‌ها در قسمت نتیجه به جمع یافته‌های پژوهش بسنده کرده و برخی از آن‌ها که در صورت داشتن سؤال پژوهش به آن‌ها پاسخ داده‌اند. در این مقاله‌ها یافته‌های پژوهش در یکجا جمع شده است و نویسندگان به نقد و تحلیل آن پرداخته‌اند. در پژوهش‌های علمی انتظار می‌رود که نویسنده نتیجه پژوهش خود را با پیشینه پژوهش مقایسه کند و پیشنهادهایی برای پژوهشگران ارائه دهد. این

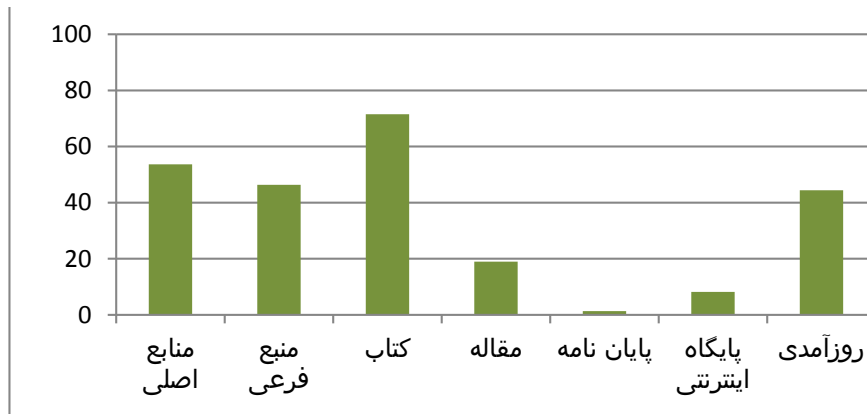
ارزیابی ساختاری مقاله‌های حوزه ادبیات عربی در نشریه ادبیات پایداری ۲۰۷

موضوع در نتیجه این مقاله‌ها وجود ندارد و در هیچ یک از نتیجه‌ها پیشنهاد و یا افق‌های تازه‌ای برای پژوهشگران ارائه داده نشده است.

۷-۵-۵. منابع

در پایان هر مقاله فهرست الفبایی منابع فارسی، عربی و لاتین که شامل کتاب، مجله، پایان‌نامه، پایگاه اطلاعاتی و ... است، با ذکر مشخصات کتاب‌شناسی و طبق شیوه‌نامه موجود، آورده می‌شود. در جدول قسمت منابع این پرسش‌نامه، از پژوهشگر خواسته شده که تعداد هشت مورد یعنی (تعداد منابع، منابع اصلی، منابع غیراصلی، کتاب، مجله، پایان‌نامه، پایگاه‌های اینترنتی و روزآمدی) را که با اعداد صفر تا پنجاه انتخاب شده است، مشخص کند.

در قسمت کتاب‌نامه، از ۱۰۴۰ منبع استفاده شده است که از این تعداد ۵۵۸ منبع اصلی (۵۴ درصد) و ۴۸۲ (۴۶ درصد) منبع فرعی است که شامل ۷۴۴ (۷۱ درصد) کتاب و ۱۹۷ (۱۹ درصد) مقاله و ۸۵ (۸ درصد) پایگاه اینترنتی و ۱۴ (۲ درصد) پایان‌نامه بود. از این تعداد، منابع ۴۵ درصد مقالات روزآمد بودند، البته ارجاع نویسندگان به منابع روزآمد در شماره‌های مختلف این مجله در نوسان است؛ در برخی از مقاله‌ها بیشتر و در برخی از آن‌ها کم‌تر استفاده شده است. پایان‌نامه‌های مختلفی در زمینه ادبیات پایداری در ایران و کشورهای عربی وجود دارد که به‌طور مستقیم و غیرمستقیم به ادبیات پایداری مربوط هستند که نویسندگان از آن‌ها بهره نگرفته‌اند. درخصوص کشورهای عربی پایان‌نامه‌های فراوانی در اینترنت وجود دارد و در دسترس است، ولی درصد استفاده از آن‌ها در مقاله‌ها خیلی کم است. اما درخصوص پایان‌نامه‌های کشور مشکل به سیستم حاکم بر پایان‌نامه‌ها برمی‌گردد که فایل تمام متن و حتی عنوان پایان‌نامه‌ها به راحتی در اختیار پژوهشگران نیست.

نمودار ۶: منابع مقاله‌ها

۶. نتیجه

در این پژوهش، مقاله‌های منتشرشدهٔ نشریهٔ ادبیات پایدار/ری در حوزهٔ ادبیات عربی از سال ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۶ بررسی و هفت رکن مقاله شامل عنوان، چکیده، مقدمه، روش پژوهش، بدنهٔ اصلی مقاله، نتیجه و منابع، با ابزار پژوهش پرسش‌نامه نقد و تحلیل شد و نتایج زیر به دست آمد:

- تمام عنوان‌های بررسی‌شده ایجاز کافی دارند، و فقط ۸ درصد عنوان مقاله‌ها وضوح لازم را ندارند، و ۳۴ درصد از مقاله‌ها مسئله‌محورند. بسامد مقاله‌های موضوع‌محور بسیار بیشتر از مقاله‌های مسئله‌محور است. البته گفتنی است که موضوع‌محور بودن عنوان‌ها، جزو نقص و کاستی مقاله‌ها به‌شمار نمی‌آید و راه را برای پژوهش مسئله‌محور هموار می‌سازد. اما با توجه به اینکه مقاله‌های مسئله‌محور در پی کشف مجهول هستند و به قدرت تحلیل بیشتری نیاز دارند بهتر است تا این گونه مقاله‌ها بیشتر مورد توجه قرار گیرد.

- چکیده‌های مقاله‌های بررسی‌شده روند تکاملی داشته‌اند، از سال ۱۳۹۴ به بعد روند بهتری پیدا کرده‌اند و اصول چکیده‌نویسی در آن‌ها رعایت شده است. بیان روش و هدف فقط در ۳۰ درصد چکیده‌های مقاله‌ها آمده است؛ این بدین معناست که چکیدهٔ ۷۰ درصد مقاله‌ها تبیین‌کنندهٔ هدف و روش مقاله‌ها نیست. نکتهٔ دیگر اینکه نتیجهٔ ارائه‌شده در چکیده‌ها نتیجهٔ اصلی تحقیق نیست و نتایج ارائه‌شده از قبل مشخص است و نیاز به

ارزیابی ساختاری مقاله‌های حوزه ادبیات عربی در نشریه ادبیات پایداری ۲۰۹

تحقیق ندارد. این در حالی است که مقاله به نتیجه جدید و تازه‌ای دست یافته است، ولی در چکیده به آن‌ها اشاره نشده است.

- مقدمه‌ها مانند چکیده‌ها روند تکاملی داشته است، بیشتر در قسمت پیشینه و سؤال پژوهش مشکل وجود داشت، و ۵۵ درصد مقدمه‌ها خالی از سؤال پژوهش است و همچنین ۶۶ درصد پیشینه‌ها فهرست‌وار منابعی را ذکر کرده است.

- ۷۲ درصد از مقاله‌ها روش پژوهش ندارند یا بر اساس روش پژوهش ذکر شده، عمل نکرده‌اند، ولی به طور کلی روش توصیفی - تحلیلی را انتخاب کرده‌اند که در بیشتر مقالات فقط به توصیف بسنده شده است.

- ۵۲ درصد از مقاله‌ها مبانی نظری پژوهش دارند، اما هیچ‌گونه نقد و تحلیلی به آن اضافه نکرده‌اند، و ۲۰ درصد از آن‌ها مبانی نظری پژوهش ندارد و ۲۸ درصد از مقاله‌ها مبانی نظری را به صورت ناقص نوشته‌اند. این مشکل بیشتر در مقاله‌هایی بود که هدفشان بیان جلوه‌های ادبیات پایداری است. در این مقالات نویسندگان منظور خود را از جلوه‌های پایداری برای خواننده روشن نساخته‌اند و همچنین بیان نشده است که بر چه اساسی این جلوه‌ها را محور پژوهش خود قرار داده‌اند.

- در قسمت بدنه اصلی، ایراد اساسی مقاله‌ها در «پای‌بندی به روش پژوهش»، و «نوآوری» است، که این مسئله به روشن نبودن سه موضوع هدف و سؤال و روش پژوهش برمی‌گردد. مقاله‌هایی که عنوانشان جزئی‌تر و سؤال‌های پژوهش آن‌ها با هدف مقاله انطباق کامل‌تری داشت، نسبت به بقیه مقاله‌ها نوآوری بیشتری داشتند.

- از میان مقاله‌های بررسی شده، قسمت نتیجه تمامی مقاله‌ها، جمع‌آوری یافته‌های پژوهش در متن مقاله است و در برخی از مقاله‌ها که پرسش پژوهش داشت به پرسش‌ها پاسخ داده شده است. اما در هیچ کدام از آن‌ها، یافته‌های پژوهش نقد و تحلیل و با پیشینه پژوهش مقایسه نشد.

- ۴۵ درصد از منابع مقاله‌ها روزآمد هستند، البته ارجاع به منابع روزآمد در شماره‌های مختلف این مجله در نوسان است و به شماره یا دوره خاصی اختصاص ندارد.

پیشنهادها

با توجه به اینکه ادبیات پایداری، ادبیاتی است پویا و فعال، برای بهبود مقاله‌ها در این موضوع پیشنهادهایی ارائه می‌شود:

- عنوان مقاله‌ها به گونه‌ای انتخاب شود که مسئله‌محور باشند و از آن جایی که یکی از شیوه‌های کارآمد مسئله‌یابی، شناخت مشکلات کلی و تجزیه آن‌ها به مسئله‌های جزئی است، پیشنهاد می‌شود، عنوان مقاله‌ها به صورت جزئی‌تر انتخاب شود؛ با این تغییر، مقاله‌ها از حالت کلیشه‌ای و یک‌نواخت خارج می‌شود و با توجه به مکاتب مختلف نقد ادبی می‌توان این تغییر را ایجاد کرد.

- پیشنهاد می‌شود هدف و روش پژوهش در چکیده مقاله‌ها برجسته گردد و نتیجه پژوهش در چکیده به گونه‌ای نوشته شود که هدف مقاله را پوشش دهد.

- با توجه به اینکه نقد و تحلیل پیشینه پژوهش کمک زیادی به کشف خلأهای پژوهشی می‌کند و در نتیجه سؤال‌های پژوهش علمی‌تری را به وجود می‌آورد پیشنهاد می‌شود تا ساختار واحدی بر پیشینه‌نویسی در مجله حاکم شود و پیشینه‌ها بر اساس تقویم زمانی و یا موضوعی ارائه و پیوند پیشینه با موضوع مقاله به روشنی ترسیم شود. با استفاده از تنظیم درست پیشینه و ارزشیابی و نقد آن می‌توان استفاده قابل توجهی در ارائه سؤال‌های پژوهش به عمل آورد.

- پیشنهاد می‌شود مجله به شکل دوره‌ای به ارزیابی مقاله‌ها بر اساس معیارهای ساختاری، محتوایی و استنادی پردازد و از نتایج پژوهش‌ها در تنظیم فرم‌های داوری و راهنمای نگارش برای نویسندگان، استفاده کند.

منابع

ابوالحسنی، م. (۱۳۸۱). چگونه مقاله علمی بنویسیم و آن را به چاپ برسانیم. تهران: انستیتو پاستور ایران.

احمدی، ح.، و سلیمی، ع.، و فتحی، ل. (۱۳۹۲). تحلیل استنادی و روابط هم‌نویسندگی مقاله‌های مجله علمی - پژوهشی انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی (مورد مطالعه موردی: شماره ۱ تا ۲۰). مجله انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی، ۲۹، ۱۴۹-۱۷۰.

آقانوری، ن. (۱۳۹۵). تحلیل آماری - رویکردی پژوهش‌های حوزه ادبیات پایداری از آغاز تا پایان سال ۱۳۹۰. ادبیات پایداری، ۱۵، ۱-۲۸.

ارزیابی ساختاری مقاله‌های حوزه ادبیات عربی در نشریه ادبیات پایداری ۲۱۱

- حیاتی، ز. و علیجانی، ر. (۱۳۸۶). نگارش مقاله، گزارش و سایر انتشارات علمی از انتخاب موضوع تا چاپ سازی. شیراز: نشر چاپار.
- درودی، ف. (۱۳۹۳). درآمدی بر انواع نقد و کارکردهای آن. نقد کتاب، ۳ و ۴، ۲۲۱ - ۲۳۱.
- رضی، ا. (۱۳۹۱). پژوهش‌های مسئله‌محور در مطالعات ادبی. فنون ادبی، ۱، ۱۳-۲۶.
- سرمد، ب.، حجازی، ز.، و عباس، ا. (۱۳۷۹). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: آگه.
- سلطانی، ع.ا. (۱۳۹۷). نگارش دانشگاهی به‌مثابه ژانر. تهران: دانشگاه سوره.
- طاهری‌نیا، ع.ب.، و بخشی، م. (۱۳۸۸). سنجش تولیدات علمی گروه زبان و ادبیات عربی در ایران. مجله انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی، ۱۳، ۱۲۸-۱۰۳.
- عسکری، ص. (۱۳۸۹). نقدی بر انتخاب موضوع و عنوان مقاله در مجلات علمی - پژوهشی زبان و ادبیات عربی. زبان و ادبیات عربی، ۲، ۹۷-۱۱۸.
- عسکری، ص. (۱۳۹۰). نقدی بر مباحث فرعی و عنوان‌های داخلی مقاله‌های علمی پژوهشی زبان و ادبیات عربی. مجله انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی، ۱۸، ۹۵-۱۲۹.
- عسکری، ص. (۱۳۹۱). نقد و بررسی منابع استنادی در مقالات علمی - پژوهشی زبان و ادبیات عربی. ادب عربی، ۱، ۱۵۴-۱۷۴.
- فتاحی، ر.ا. (۱۳۸۹). جای خالی نوآوری: چالش جدی در پژوهش‌های ما. علوم و فناوری اطلاعات، ۴، ۵۶۹-۵۷۱.
- فتوحی، م. (۱۳۸۵). آیین نگارش مقاله علمی - پژوهشی. تهران: سخن.
- قراملکی، ف. (۱۳۸۵). روش‌شناسی مطالعات دینی. مشهد: دانشگاه علوم اسلامی.
- کهندل جهرمی، م. (۱۳۹۳). الکشاف التحلیلی لموضوعات مجلة الجمعية الإيرانية للغة العربية و آدابها أعداد ۱۱-۳۰. مجلة الجمعية العلمية الإيرانية للغة العربية و آدابها، ۳۱، ۱۳۹-۱۵۵.
- کیانی، ح.، و نظری، ی. (۱۳۹۵). بررسی تحلیلی - انتقادی مقاله‌های سبک‌شناسی (الاسلوبیه) مطالعه موردی مقاله‌های علمی - پژوهشی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۳. پژوهش‌نامه نقد ادب عربی، ۱۲، ۱۷۸-۲۰۱.
- منصوریان، ی. (۱۳۸۸). صد ویژگی یک مقاله علمی - پژوهشی خوب. کتاب ماه کلیات، ۱، ۶۶-۷۷.
- هال، ج. (۱۳۷۸). چگونه مقاله بنویسیم. ترجمه ح. خدمت. تهران: رایزن.
- هولستی، آ.آ. (۱۳۸۰). تحلیل محتوا در علوم اجتماعی و انسانی. ترجمه ن. سالارزاده امیری. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.

